

pri materi. To je situacija koncem 2. dejanja. Po presledku treh let si moramo misliti 3. dejanje: mrzel zimski večer je, burja piha okoli vogalov; vdova je vsa potrta; kje so njeni otroci? ali jih ne bo več nazaj? Tinka jo tolaži, da se še vrnejo. In res! Malo potem, ko se Strelčevka odpravi k počitku, nekdo rahlo potrka: Silva se je vrnila, vsa prepadena, izstradana, premražena. Tinka jo okrepča in spravi v postelj. Kmalu nato potrka drugič: Milan je, s suhim kašljem; ušel je iz ječe; pred smrtjo, ki jo sluti, hoče še enkrat videti — mater. Vidi jo in umre... S tem se drama konča. Vsakemu je očito, da pravega dramatskega dogodka ali zapletka v »Materi« ni. Križnik odide brez sledu s pozorišča, Ivan se ne vrne več, odkod in čemu zagonetni šandor itd., vse to bi bile same uganke; tudi značaji se ne razvijajo pred nami: nič ne izvemo, zakaj se je Milan odtujil domovini, ampak samo vidimo, da je odtujen; zagonetno nam je, kje je Tinka dobila tako moč značaja, skrivnost nam je značaj Silvin in dr. Vse je bolj skicirano (»slika«). Za alegorijo pa zadostuje popolnoma: v materi-vdovi spoznamo svojo domovino, Milan je tip umetnika, ki čisla le tuje vzore, Ivan tip izseljenec, Križnik reprezentant uskokov iz materialnih ozirih, Silva naših deklet, ki se izgube v Aleksandriji in drugod. Tinka predstavlja tiste, ki mater zvesto in dejansko ljubijo. — Govorili smo sedaj o tem, česar naš umotvor nima, torej o pomanjkljivostih, po našem mnenju seveda. Če niso morda pa ravno to — prednosti? V Italiji n. pr. goji dramatiko v enakem smislu Sem Benelli — cf. »Ljubezen treh kraljev« — z velikanskim uspehom; v Trstu, v Gorici so ga igrali. Ali bo vzbudila pri nas »Mati« toliko navdušenje? Po svoji velevažni vzgojni tendenci bi zaslužila.) Ali zda; pa pogledimo tisto točko »Matere«, kjer je pisatelj ves na dramatičnem polju: igro in protiigro. Igro vodi mati-vdova, protiigro pa neka druga mati (čeprav nevidna!), mačeha tujina. Vrší se med obema boj za življenje in smrt. Na eni strani vidimo, kako dobra mati želi osrečiti svoje otroke in jim dati vso izobrazbo, katero more, proseč jih, da potem pri njej ostanejo in ji pomagajo, na drugi strani pa z žalostjo in gnevom opazujemo, kako se ji »druga mati« reži in ji z lahkoto trga iz naročja otroka za otrokom. V bridkosti se nam krči srce; najrajši bi stopili vmes in zavpili zaslepljenim otrokom: »Spoštuj... mater, da boš dolgo živell...« V 1. in 2. dejanju triumfira mačeha. Uboga mati! V 3. dejanju se izvrši peripetija: zaslepljeni otroci (in sicer ne še vsi) izpregledajo, da jim tujina — ni bila mati.

Stoletni boj med velikim svetom duševne premoči, kapitalizma, industrije in sijajne civilizacije se torej tu vrši ter med našim narodom, ki vsega tega dozda še nima; in pisatelj nam ne prikriva tudi tiste tajne sile, s katero bo narod vzdržal naval, in to je — velika ljubezen do Matere-domovine. *Dr. Jož Debevec.*

Ksaver Meško: Mladim srcem. Zbirka povesti za slovensko mladino. Drugi zvezek. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1914. — Pisatelju je lastno, da se v začetku svoje umetniške poti, tedaj, ko še išče adekvatnega izraza svojemu nemirnemu hotenju, najrajši peča z bučnimi konflikti strasti, da vse potencira do patetične veličine in da ljubi komplicirano, kar najbolj umetno formo; potem se začetniški nemir poleže; mnogi spoznajo, da hočejo »preko svoje moči«, se unesejo, in če ne nehajo pisati, gredo

med mladinsko slovstvo; drugi imajo dovolj sile, da se literarno izžive, toda medtem dozoreva v njih spoznanje, da je najpreprostejša forma najlepša in da se vsa ta reč, ki jo imenujemo življenje in ki dela mlademu človeku toliko misli in skrbi, kristalizira okrog maloštevilnih нравnih vprašanj, in ti gredo potem tudi v mladinsko slovstvo. Slovstvena zgodovina pozna več takih slučajev; največji duhovi so pogosto otroku najbližji, ljubijo ga zaradi njegove preproste modrosti in dobrote, kakor ga ljubi Bog. — Kateri izmed obeh vzrokov je bil odločilen za Meška, da je začel zadnja leta pisati skoro izključno iz mladine ali za mladino, je za enkrat vseeno. Pri njem je bil ta prehod lahek in naraven. Njegove misli, ki so bile že od nekdanj revne motivov, so se vedno in vedno vračale k spominom mladosti, dokler mu slednjič ta motiv ni postal glavni, če ne edini. Pridružila se mu je želja, нравno blažiti, in tako so nastale tiste črtice mladini, ki smo jih brali na pr. v »Mentorju« in ki so bile, mislim, mladim in starim enako neprijetno branje; niti s svojo pedantično formo, niti s svojo vsiljivo in malenkostno moralnostjo niso mogle vneti src.

Tem bolj nas je presenetil drugi zvezek njegove mohorske zbirke, ki ima nekaj dobro in zanimivo pisanih strani. (Na pr. črtici »Moji mali« ter »Petelin in gosak«.) Razveseljivo je to tem bolj, ker so te črtice boljše od njegovih prejšnjih, starejših, na katerih stoji Meškova slava. Meško je prav storil, da je del v to zbirko tudi »Cigančka«, vzetega iz knjige »Ob tihih vzrokih«, torej ene njegovih najboljših, kakor pravijo. Kdor sedaj bere to črtico, se zavé, kako pretirana je bila hvala Meškove manire, in razume, da so mogli mladi ljudje uživati tako nasladno in v svojem jedru zlagano slovstvo le vsled sugestije — je pa obenem tem bolj vesel, da je Meško v svojih zadnjih črticah opustil sanje, hrepenenje in druge pisateljske trike svojega časa (kako neznosen je Ciganček v svoji liričnosti!) ter gleda stvarjem pošteno v njih resnični obraz. To je gotovo napredek, naj tudi kdo sodi, da je Meškova pot v mladinsko slovstvo dekadenca.

Dovoljeno naj mi bo izreči sodbo — zopet v nasprotju z javnim mnenjem — da Meškov jezik ni dober. Je sicer brez slovnične hibe, čist in skrbno popravljen, pa je brez individualnosti, brez prave izrazitosti. Meškovi stavki so vsi čedno napravljeni in dobro počesani, toda govoriti ne znajo. Iz vsega njegovega pisanja gleda skrb, da bi bil jezik »pravilen«; tiste suverene gotovosti velikih mojstrov, ki gnetejo snov po svoji volji, ji dajejo obliko in duha in pravila iz lastne moči, ne vidim pri njem — on ima še vedno strah pred materijo in tega ne more skriti.

Družba je knjigo razkošno okrasila z ilustracijami, ki jih je izvršil S. Šantel. *Izidor Cankar.*

Slovenske večernice Družbe sv. Mohorja v Celovcu. 68. zvezek. 1914. — Slovenske večernice so od leta do leta bolj podobne Shakespearejevemu odru: nad povestmi se izpreminjajo samo naslovi, drugo ostaja pri starem. V knjigi je mnogo povesti, toda umetniško — če se ne oziramo na Česnikov poizkus in na nekaj pesmi — nismo s knjigo ničesar pridobili.

Novo življenje (Josip Kostanjevec) je poučna povest o šoli, hranilnici in mlatilnici (tudi o mlatilnici, drugače osmo poglavje nima pomena). Ljudje, ki nastopajo, so precej znani že, novega v povesti ni drugega kakor odlomek o rokomavharjih. Ne-

okusen je Jekovčev sklepni govor in čisto brezpotreben pisateljjev pripis.

Kristus. (Dr. Ivo Česnik.) O tem sem rekel, da je vsaj umetniški poizkus, dasi je problem mnogo težji, nego si ga je pisatelj zamislil. Črtica je nepopolna, čeravno pritrjujem pisatelju v njegovem miselnem razvoju. Dosti bolje bi morda bilo, če bi Angelo Krista sploh ne bil naslikal. Pri dialogih Česnik nima sreče; vse presladko se pogovarjajo njegovi ljudje.

Goljuf. (Pavel Perko.) Nekaj zelo prisiljenega. Človek z živci Rogljanovega Janeza ne umre tako hitro, četudi ne more do par peči tuje zemlje. Kje tiči goljufija, nisem mogel izluščiti, pač pa sem videl, da Janez nima pojma o služnostih. Sicer pa bo na čitatelje njegova smrt morda hladilno vplivala, čeprav je iz trte izvita.

Pravdarska strast — gotova propast. (Po resničnih virih spisal dr. M. D.) Pisatelj je spisal komentar k aktu 2318. Tehnično je stvar pogrešena že raditega, ker začenja s smrtjo junakovo. Snov: sin, ki misli, da je prikrajan pri dediščini, se hoče maščevati nad očetom z umorom in še v ječi samo misli, kako bi prišel do svoje pravice — ta snov je vredna večje obdelave in ne bi je bilo treba pisati po »resničnih virih«. Zgodba je poučna kakor so poučne basni z naukom na koncu; to njeno lastnost razodeva tudi podčrtavanje stavkov, dasi ni to prav nič potrebno.

Kobilice. (Zgodovinska slika iz leta 1672. Spisal Ksaver Meško.) Jud Rosenzweig, oderuh in stiskač v Ptuj, terja svoj dolg pri ubogi vdovi kljub vsem prošnjam svoje hčerke Rahele, naj ostane doma. Na povratku ga zadene kazen božja. Zaduši ga oblak kobilic. — Čudno, da Meško objavlja take stvari.

Gozdarjevi spomini. (Josip Kostanjevec.) — To je najslabše izpeljano delo v Večernicah. Tehnično je snov razsekana, par velikih neverjetnosti je v njej in na neroden način je naslikan lažinapredek civilizacije v vasi, ki je bila do gradnje nove ceste zaprta pred svetom. Tujci, ki pridejo, so podjetni, sebični lopovi, zagrižejo se med poštene stare korenine. Posebno podjetni Birk se priženi na močno posestvo ter otvori krčmo. Tako začne vse hudo za vas

Črno. Župnik, učitelj, abiturient Poljanec in gozdar Jelenko gledajo vse to s krvavečim srcem, a manjka jim praktičnega vpogleda v novi čas, ki ga skušajo v svoji naivni idealnosti dopolniti samo z bralnim društvom, pevskim zborom in z opomini. Iniciative k protidejanju pa ni, dokler ne občuti vsa vas sadov svoje lahkomišelnosti in lenobe. Odpor pride prepozno, vse gre v Ameriko in se umakne tujcu.

Ideja vsebuje nepopisno tragiko, škoda, da je prirejena tako očitvidno »in usum«; kdor pa motri dobrega, poštenega župnika in učitelja, se vprašuje, zakaj nista tadva gospoda šla davno, davno v zasluženi pokoj. Druga moža bi postavila drugo protiutež novemu, materialističnemu življenjskemu nazoru tujcev. Povest bo rodila samo večje nezaupanje proti vsakemu tujcu; v koliko je to vzgojevalno, ne morem umeti.

Taka je proza v Večernicah. Trem povestim se otipa oddaleč njih didaktični namen, trije spisi imajo sanje — predslutnje, ki se izpolnijo, dva spisa sta v nerodni obliki spominov, dva se razvzolata potom nenadnih sil. Človek trpi neizrečne muke, ko bere te dolgozvestnosti.

Pesmi ima v knjigi Joža Lovrenčič. Kolikor mi je znano, so nekaj »popravljen« od tuje roke. Lepi so »Litavski motivi«. *Narte Velikonja.*

Božidar Širola: Mrzove sestre. Popijevke za jedno grlo uz klavir. Riječi dra. Gjura Arnolda. — 14 ljubkih pesmic, ki bodo hrvatskim pevcem brez dvoma veliko veselja napravljale, zlasti v ožjem domačem krogu. Iz vseh se bodisi v napevu, bodisi v spremljanju zrcali hrvatski narodni ton, narodni ritem. Zdi se, da se skladatelj hoté ni maral niti po melodiji, niti po ritmu, niti po harmoniji oddaljiti od tega, kar ima hrvatski ljudski duh dobrega v sebi. Rekel bi: skoro ljubosumno se drži narodne tradicije. Po našem mnenju preveč. Gotovo bi ne škodilo skladbam, ki so živahne, zlasti po melodiji lahnotekoče, ne škodilo bi jim, če bi bil skladatelj zlasti po harmonični plati pomočil čopič v bujnejšo moderno paletu in se ne izognil prav vsaki moderni pridobitvi. Zakaj sicer se mu pozna vsestransko solidna glasbena izobrazba.

Dr. F. Kimovec.

TO IN ONO.

J. F. Millet.

(K našim umetniškim prilogam.)

Tudi pri nas ni Millet več neznan. Nekatera njegova dela — zlasti »Ave Maria« in »Pastirica« — so razširjena v nešteti reprodukcijah, slikah in razglednicah; videti jih je po sobah in v izložbah trgovin. Mislim, da ni nobenega francoskega slikarja, ki bi se bil pri nas tako udomačil kakor ravno Millet, in da smo zato našim bralcem ustregli, če smo z nekaterimi slikami skušali karakterizirati njegovo delo. Glavni vzrok, da se je Millet tako prikupil, bo pač idejna in čustvena vsebina njegovih slik; ista vsebina, zaradi katere ga je javnost ob nastopu njegove umetniške poti zavračala, ga nam dela danes simpatičnega, kajti njegove misli, ob svojem času navidez revolucionarne, so medtem postale javna last, in kdor jih oznanja, je glasnik teženj družbe. Danes se nam njegove slike ne le

ne zde več spotakljive, marveč so nam celo kakor ljubi, davni znanci.

Ni nam bilo mogoče priobčiti niti vseh najvažnejših Milletovih slik; morali smo izbirati in smo izbrali štiri take, ki so morda najbolj značilne: že omenjeno, splošno znano »Pastirico« (priloga I.), slika poljskega truda »Mož z motiko« (priloga II.), »Kravo ob vodi« (priloga III.), ki je zaradi večje izrazitosti prenesena v tehniko lesoreza, ter pokrajino »Cerkev v Gréville« (priloga IV.).

Glavne miselne tokove Milletovega časa je že dobro označil A. Res v uvodu k svoji studiji o Meunierju v 11. številki letošnjega »Dom in Sveta«. O umetnikovem življenju in delu pa povzemamo iz Avenariusove studije v Kunstwartovi zbirki njegovih slik:

»Katerega duha otrok je bil Millet, razvidi že, kdor oddaleč zasleduje njegovo življenje. V najsevernejšem kotu Normandije, ki štrli od Cherbourg proti